

การใช้ยาตา

ดวงตาเป็นอวัยวะที่บอบบางและมีความสำคัญยิ่งต่อร่างกายของคนเรา เมื่อเกิดการเจ็บป่วยและจำเป็นต้องใช้ยาเพื่อช่วยบรรเทาหรือรักษาอาการเจ็บป่วยของตา สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ใช้ผลิตภัณฑ์สำหรับตาจะต้องคำนึง คือ จะทำอย่างไรให้ตาได้รับประโยชน์จากยานั้นอย่างเต็มที่ ซึ่งการใช้ยาตาให้ได้ผลดีในการรักษา นั้น ผู้ใช้ยาควรมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ อย่างพอเพียง

ไม่ว่าจะเป็น ข้อควรพิจารณาในการใช้ยาตา วิธีการใช้ยาตาในรูปแบบ ต่าง ๆ อาทิ ยาหยอดตา ยาป้ายตา รวมถึงข้อควรระวังในการใช้ยาตา โดยผู้ใช้ยาจะต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดการปนเปื้อนขณะใช้ยา เพื่อให้ยาเสื่อมสภาพก่อนเวลาอันควร ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อตาได้ ซึ่งผู้เขียนจะขอแนะนำดังนี้

ข้อควรพิจารณาในการใช้ยาตา

ในการใช้ผลิตภัณฑ์สำหรับตาหรือยาตา ก่อนอื่นผู้ใช้ยาควรพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

1. ปกติตาของคนเราจะมีความจุของเหลวประมาณ **0.01** มิลลิลิตร การใช้ยาแต่ละครั้ง ไม่ควรใช้มากเกินไป ความจำเป็น เพราะหลอดหยดแต่ละหยดมีปริมาตรรวม **0.025-0.05** มิลลิลิตร
2. การดูดซึมยาเข้าทางกระแสเลือด อาจเกิดได้ โดยผ่านทางนาโสลาคีรโมล (**Nasolacrimal Duct**) ซึ่งจะถูกดูดซึมบริเวณเยื่อจมูก และเยื่อบุเพดานปาก (**Pharyngeal Mucosa**) วิธีป้องกัน ทำโดยการกดถุงน้ำตา (**Lacimal Sac**) 1-2 นาที ระหว่างที่หยอดตาหรือหลังหยอดแล้ว จะทำให้ยาตาไม่ไหลผ่านท่อดังกล่าว
3. ยาหยอดตาที่มีลักษณะเป็นน้ำใส ข้อเสีย คือ ยาจะอยู่ในตาได้ไม่นานก็จะไหลไปกับน้ำตาอย่างค่อนข้างรวดเร็ว
4. ยาหยอดตาที่มีลักษณะเป็นยาน้ำแขวนตะกอน ยาจะอยู่ในตาได้นานกว่ายาหยอดตาที่มีลักษณะน้ำใส
5. ยาป้ายตาที่มีลักษณะเป็นขี้ผึ้ง ยาจะสัมผัสกับเนื้อเยื่อของกระจกตานานกว่ารูปแบบของยาแบบอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะยาขี้ผึ้งจะเพิ่มระยะเวลาในการสัมผัสกับตา (**Ocular Contact Time**) ของยา คือใช้เวลา **2-4** เท่า

ของเวลาที่ใช้เมื่อเทียบกับน้ำเกลือ (**Saline Solution**) ส่วนข้อเสียของยาจีฟี่ คือทำให้ตามัว เมื่อยาพ่นหลอมและแผ่ไปทั่วเลนส์

6 ขนาดของยาที่ให้ผลดีในการรักษา เปลี่ยนแปลงไปตามความแรงของยา ระยะเวลาที่ยาสัมผัสกับผิวลูกตา และขึ้นอยู่กับความถี่ในการให้ยา นอกจากจะให้ยาเฉพาะที่แล้ว บางกรณีอาจพิจารณาให้ยารับประทานหรือยานี้ดควบคู่ไปกับการรักษา เช่น ถ้ามีการติดเชื้อที่ตา นอกจากจะให้ยาหยอดตาหรือป้ายตาแล้ว อาจจะต้องใช้ยาปฏิชีวนะร่วมด้วย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษา ทั้งนี้ควรอยู่ในดุลยพินิจของแพทย์

วิธีใช้ยาหยอดตา

วิธีการใช้ยาหยอดตา โดยทั่วไปควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ล้างมือให้สะอาด ดึงเปลือกตาล่างออก ให้เป็นกระเปาะ อาจนอนลงหรือเอียงศีรษะไปทางข้างหลัง มองขึ้นไปบนเพดาน

2. ถือหลอดหยดยาเหนือตา หยอดยาลงในเปลือกตาล่าง ขณะที่มองบนเพดาน อย่าให้ปลายหลอดหยดถูกต้อตาหรือปลายนิ้วมือ ปลดปล่อยเปลือกตาล่าง พยายามอย่าปิดตา และกะพริบตาอย่างน้อย **30** วินาที

3. กดที่หัวตาทั้ง **2** ข้าง เบบ่า **1** นาที เพื่อป้องกันการไหลของยาจากบริเวณที่ต้องการ

กรณี หยอดตาทั้ง **2** ข้าง ควรหยอดตาข้างหนึ่งแล้วเว้นอย่างน้อย **5** นาที แล้วถึงหยอดตาอีกข้างหนึ่ง หลังการหยอดตาทุกครั้ง ไม่ควรปิดตาแรง ๆ และกะพริบตาถี่เกินจำเป็น เพราะจะทำให้ยาถูกขับออกไป ข้อแนะนำเพิ่มเติมสำหรับ การใช้ยาตาในรูปแบบอื่น ๆ

-ยาน้ำแขวนตะกอน

ผู้ใช้น้ำแขวนตะกอนควรเขย่าขวดยาตาประเภทยาน้ำแขวนตะกอนก่อนใช้ยา เพราะถ้ามีการใช้ยาดังกล่าวโดยไม่เขย่าขวด จะเกิดผลเสีย คือ ตัวยาจะกระจายไม่ทั่ว อาจส่งผลให้การรักษาไม่ได้ผลหรือได้ผลไม่เต็มที่ เนื่องจากตัวยาที่หยอดแต่ละครั้งมีจำนวนไม่เท่ากัน

-ยาล้างตา

ผู้ใช้น้ำล้างตาควรล้างมือและใบหน้าให้สะอาด รินน้ำยาล้างตาจำนวนเล็กน้อยใส่ในถ้วยล้างตาที่แห้ง และสะอาด กลอกให้ทั่ว แล้วทิ้งไป เทยาล้างตาเต็มถ้วย ก้มศีรษะให้ตาดูกลงในถ้วยล้างตา ใช้มือกดถ้วยให้แน่น แล้วเงยหน้าขึ้น ลืมตาในน้ำยาล้างตา กลอกตาไปมาสักพัก ก้มศีรษะลงแล้ว จึงเอาถ้วยล้างตาออก

วิธีใช้ยาจีฟี่ป้ายตา

ผู้ใช้น้ำป้ายตาควรล้างมือให้สะอาด ดึงเปลือกตาล่างลง ควรนอนลงหรือเอนศีรษะไปข้างหลัง มองที่เพดาน บีบยาจำนวนเล็กน้อยประมาณ **1/4-1/2** นิ้ว ภายในเปลือกตาล่างไม่ให้ปลายหลอดยาแตะกับตาหรือปลาย

นิ้ว ปิดตาเบา ๆ และกลิ้งลูกตาไปมาทุกทาง การใช้นิ้วขี้ผึ้งป้ายตาอาจจะทำให้มองภาพมัวได้ ในการใช้ยาครั้งแรกเมื่อเปิดหลอดแล้วควรบีบยาที่ปลายทิ้งไป $1/4$ นิ้ว เพราะยาอาจแห้งเกินไป ถ้าต้องใช้นิ้วป้ายตา 2 ชนิด เวลาเดียวกัน เมื่อใช้ยาชนิดหนึ่งแล้ว ควรทิ้งเวลาประมาณ 10 นาที ก่อนใช้ยาอีกชนิดหนึ่ง

ข้อควรระวังในการใช้ยาตา

การใช้ยาตาทุกชนิดตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มีข้อควรระวัง คือ อาจจะมีเชื้อจุลินทรีย์เข้าไปปนเปื้อนในยาได้ วิธีป้องกัน คือ ขณะใช้อย่าให้ปลายหลอดหรือหลอดบีบถูกต้องส่วนใดส่วนหนึ่งของตา ภายหลังจากเปิดใช้แล้วควรปิดฝาให้สนิท

ยาหยอดตาบางชนิด มีส่วนผสมของสเตียรอยด์ หากใช้ติดต่อกันอาจทำให้ตาบอดได้

ตัวอย่างเช่น คนไข้เป็นโรคต้อหินชนิดมุมปิด มีอาการตาแดง ปวดตามาก แต่เข้าใจว่าตัวเองเป็นเยื่อตาอักเสบธรรมดา จึงไปซื้อยาจากร้านขายยามาใช้เอง ซึ่งยานั้นมีส่วนผสมของสารสเตียรอยด์อยู่ด้วย หยอดอยู่เกือบเป็นอาทิตย์อาการก็ไม่ทุเลา ยิ่งหยอดยิ่งเป็นมากขึ้น ตามัวแทบมองไม่เห็น ซึ่งกว่าจะได้รับการรักษาที่ถูกต้องอาจจะสายเกินไปก็ได้

หรือบางคนเป็นโรคแผลกระจกตาดำชนิดติดเชื้อไวรัสที่เรียกกันว่า เริ่มที่กระจกตาดำ พวกนี้จะมีอาการตาแดง ระคายเคือง คล้ายมีเศษผงอยู่ในตา หากหยอดยาที่มีส่วนผสมของสเตียรอยด์ก็จะทำให้อาการกำเริบมากขึ้น ท้ายสุดอาจทำให้ตาบอดได้

อีกประการหนึ่ง ผู้ใช้ยาควรตรวจดูให้แน่นอนทุกครั้งก่อนใช้ว่า ยาหมดอายุหรือยัง เพราะยาปฏิชีวนะหรือยาบางอย่างจะมีฉลากปิดไว้ด้านข้างขวดว่า ยาหมดอายุการใช้งานเดือนไหน ปีไหน และที่สำคัญคือ ยาหยอดตาที่เปิดจุกใช้แล้ว จะเสื่อมคุณภาพไปตามวันเวลา จะมีฤทธิ์เต็มทีภายในหนึ่งเดือนหลังจากเปิดใช้ครั้งแรกเท่านั้น จากนั้นจะค่อย ๆ เสื่อมสภาพลงทีละน้อย ดังนั้น จึงไม่ควรใช้ยาหยอดตาหลังเปิดใช้แล้ว 1 เดือน แม้ว่ายาจะยังไม่หมดอายุตามที่ระบุไว้บนฉลากก็ตาม

ยาตาที่ระบุให้เก็บในตู้เย็น เช่น ยาหยอดตา คลอแรมเฟนิคอล ให้เก็บยาไว้ในช่องธรรมดา ไม่ใช่ช่องแช่แข็ง ส่วนยาตาบางชนิดห้ามเก็บในตู้เย็น เช่น ยาหยอดตา ซัลฟาเซตาไมด์ ดังนั้น จึงควรระมัดระวัง เก็บรักษาตามทีระบุ เพื่อให้ยาคงประสิทธิภาพในการรักษา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของผู้ใช้นั่นเอง นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตอื่น ๆ อีกสำหรับยาหมดอายุ เช่น ยาเปลี่ยนสีไปจากเดิม มีตะกอนตกที่ก้นขวด ในกรณีที่เป็นยาน้ำใส ยาล้างตามีตะกอนขุ่นเมื่อเขย่าขวด เป็นต้น ในกรณีใดกรณีหนึ่งที่กล่าวมานี้ อย่าใช้อย่างเด็ดขาด เพราะท่านอาจได้รับอันตรายจากยาที่หมดอายุได้

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นว่า การใช้ยาตาเพื่อให้เกิดผลดีในการรักษา นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ซึ่งผู้ใช้น่าควรมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับยาตาด้วย เช่น รูปแบบของยาตาที่แตกต่างกัน วิธีการ

ใช้ยาตาในแต่ละรูปแบบ หรือ การเก็บรักษา ยาตา จะต้องเก็บยาให้อยู่ในที่ที่เหมาะสม ไม่ใช่ยาตาทุกชนิด ต้องอยู่ในตู้เย็น และที่สำคัญ ยาตาทุกชนิดหากเปิดใช้ยา มีอายุเพียง 1 เดือน เท่านั้น หากยังมียาเหลืออยู่ ก็ไม่ต้องเสียดาย ให้ทิ้งไป เพราะนอกจากจะไม่ได้ผลในการรักษาแล้ว อาจได้รับอันตรายจากยานั้นด้วย และหากไม่เข้าใจหรือสงสัยเกี่ยวกับยาดังกล่าว ก่อนใช้ยาตาควรปรึกษาแพทย์หรือเภสัชกร

ด้วยความปรารถนาดีจาก

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

กรกฎาคม 2545

บรรณานุกรม

<http://www.nlm.nih.gov/medlineplus/druginfo/uspdi/202125.html>

กำพล ศรีวัฒนกุล และคณะ . คู่มือยาประชาชน , ศูนย์บริการหนังสือ-ข่าวสาร ทางการแพทย์และสาธารณสุข กรุงเทพฯ , 2524

พาณี ศิริสะอาด. ผลิตภัณฑ์สำหรับตา ,ภาควิชาเทคโนโลยีเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ , 2541

สุรพงษ์ ดวงรัตน์. ดวงตาน่าถนอม เล่ม 1 สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน กรุงเทพฯ , 2539